

## Правове регулювання споживчих договорів у Європейському Союзі

**Алевтина Геннадіївна Бірюкова\***

*Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,  
Харків, Україна*

*\*e-mail: a.g.biryukova@nlu.edu.ua*

**Ганна В'ячеславівна Колісникова**

*Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,  
Харків, Україна*

### Анотація

*Стаття присвячена дослідженню особливостей правового регулювання споживчих договорів у Європейському Союзі. Сучасні виклики, зумовлені поглибленням глобалізаційних процесів, стрімким розвитком електронної торгівлі та цифрових технологій, суттєво впливають на механізми захисту прав споживачів, що зумовило необхідність перегляду та системного оновлення правового регулювання на рівні ЄС для його адаптації до нових соціально-економічних реалій. Мета статті полягає в комплексному аналізі правового регулювання споживчих договорів у ЄС, визначенні особливостей та загальних принципів захисту споживчих прав у межах ЄС, виявленні актуальних проблем і перспективних напрямів розвитку законодавства у сфері споживчих договорів. У процесі дослідження використовувались методи аналізу (системного, порівняльного), синтезу, порівняльно-правовий метод та метод узагальнення. Проаналізовано актуальні підходи до визначення поняття споживчого договору, розкрито його суб'єктний склад та основні ознаки. Схарактеризовано загальні принципи регулювання захисту прав споживачів у Європейському Союзі, такі як принцип гармонізації, належного інформування, відповідності якості та безпечності товарів, а також принцип ефективного судового та позасудового захисту. У статті розглянуто основні нормативні акти Європейського Союзу, які формують єдину систему регулювання споживчих договорів, зокрема директиви про права споживачів, несправедливі договірні умови та відповідальність за дефектну продукцію. Авторки детально аналізують критерії несправедливості договірних умов та наслідки їх визнання недійсними на підставі практики Суду Європейського Союзу. Також розглянуто питання позасудового врегулювання спорів як одного з ефективних інструментів захисту споживчих прав у Європейському Союзі. У статті визначено проблемні аспекти правового регулювання споживчих договорів, пов'язані із сучасними викликами цифрової економіки, що потребують подальшої модернізації європейського законодавства. Перспективи майбутніх дослі-*

джень авторки пов'язують із вивченням можливостей адаптації правового досвіду Європейського Союзу у сфері споживчих договорів до національного законодавства України у процесі євроінтеграції.

**Ключові слова:** споживчий договір; права споживачів; несправедливі умови; Європейський Союз; судова практика.

## **Legal Regulation of Consumer Contracts in the European Union**

**Alevtyna G. Biryukova\***

Yaroslav Mudryi National Law University,  
Kharkiv, Ukraine

\*e-mail: a.g.biryukova@nlu.edu.ua

**Hanna V. Kolisnykova**

Yaroslav Mudryi National Law University,  
Kharkiv, Ukraine

### **Abstract**

*The article examines the peculiarities of legal regulation of consumer contracts in the European Union. Contemporary challenges driven by the intensification of globalization processes, the rapid development of e-commerce, and digital technologies have significantly impacted the mechanisms of consumer rights protection. This has necessitated a revision and systematic modernization of legal regulation at the EU level to adapt it to new socio-economic realities. The purpose of this article is to provide a comprehensive analysis of the legal regulation of consumer contracts in the EU, to identify the key features and general principles of consumer protection within the Union, as well as to highlight current issues and promising directions for the development of legislation in the field of consumer contracts. The research applies methods of analysis (systematic and comparative), synthesis, the comparative legal method, and the method of generalization. Current approaches to defining consumer contracts are analyzed, with particular attention paid to identifying their essential characteristics and defining the legal status of the involved parties. General principles governing consumer protection in the European Union, including harmonization, adequate consumer information, quality and product safety compliance, and effective judicial and extrajudicial protection, are characterized. The main European Union legislative instruments that form a unified system of consumer contract regulation, notably the directives on consumer rights, unfair contractual terms, and liability for defective products, are discussed. The author provides an in-depth analysis of the criteria for assessing unfair contractual terms and outlines the consequences of recognizing them as invalid, relying extensively on the case law of the Court of Justice of the European Union. The article also addresses extrajudicial dispute resolution as an effective instrument for consumer rights protection within the EU. Furthermore, problematic aspects of EU consumer contract law associated with current challenges posed by the digital economy are identified, indicating the need for further modernization of European legislation. Prospects*

*for further research are linked to exploring opportunities for adapting the legal experiences of the European Union in consumer contract regulation into Ukrainian national law within the context of Ukraine's European integration.*

**Keywords:** consumer contract; consumer rights; unfair terms; European Union; case law.

## **Вступ**

Правове регулювання споживчих договорів у Європейському Союзі є однією з ключових сфер, яка визначає ефективність функціонування внутрішнього ринку, формує рівень довіри громадян до товарів і послуг та забезпечує реальне здійснення споживчих прав. У зв'язку з посиленням процесів глобалізації, інтенсивним розвитком електронної комерції та новітніми технологічними тенденціями сфера захисту споживачів зазнає істотних трансформацій, що потребує перегляду й постійного оновлення чинного законодавства ЄС, адаптуючи його до нових соціально-економічних умов.

Проблеми регулювання споживчих договорів активно досліджуються як у зарубіжній, так і у вітчизняній науковій літературі, що свідчить про високий інтерес до цієї проблематики. Зокрема, європейські дослідники Г.-В. Мікліц та Н. Райх, Г. Г. Ховеллс та ін., К. Твігг-Флеснер у своїх працях аналізують чинні європейські стандарти у сфері захисту споживчих прав, наголошуючи на необхідності їх постійного оновлення з огляду на нові виклики, спричинені цифровою економікою та розвитком онлайн-торгівлі. Водночас українські науковці, такі як Л. А. Валько, М. М. Великанова, В. В. Поєдинок, Р. Пристай та І. Яворська та інші, аналізуючи європейський досвід, відзначають гармонізації національного законодавства України зі стандартами Європейського Союзу для створення ефективної правової системи захисту споживачів на внутрішньому ринку.

Серед головних питань, що потребують подальшого вивчення, є проблема несправедливих договірних умов, критерії їх визначення та юридичні наслідки для споживачів. Важливим також є аналіз позасудових процедур вирішення споживчих спорів, які стають дедалі популярнішими серед європейських споживачів та можуть відіграти суттєву роль у реформуванні української системи захисту споживчих прав.

Особливого значення набуває аналіз судової практики Суду Європейського Союзу, який суттєво впливає на формування підходів до правозастосування у державах – членах ЄС, визначаючи єдині стандарти оцінки справедливості договірних умов, порядку захисту персональних даних споживачів та відповідальності продавців за дефектну продукцію. Ці питання особливо актуальні з огляду на прагнення України привести національне законодав-

ство у відповідність до європейських стандартів у рамках виконання Угоди про асоціацію з ЄС.

Метою цього дослідження є комплексний аналіз правового регулювання споживчих договорів у Європейському Союзі, визначення особливостей та загальних принципів захисту споживчих прав у межах ЄС, виявлення актуальних проблем і перспективних напрямів розвитку законодавства у сфері споживчих договорів. Для реалізації цієї мети визначено завдання щодо вивчення поняття та особливостей споживчих договорів, аналізу нормативно-правової бази ЄС, практики її застосування, а також визначення перспективних напрямків її розвитку в умовах цифровізації економіки та інтеграції України до європейського правового простору.

### **Огляд літератури**

Питання правового регулювання споживчих договорів у Європейському Союзі є предметом численних наукових досліджень як європейських, так і українських авторів. Це зумовлено тим, що захист прав споживачів є невід'ємною складовою сучасних економічних та правових систем європейських держав, яка безпосередньо впливає на рівень довіри громадян до внутрішнього ринку ЄС.

Провідні європейські науковці у сфері споживчого права Г.-В. Мікліц та Н. Райх зазначають, що гармонізація правового регулювання у сфері споживчих договорів спрямована насамперед на встановлення мінімальних стандартів захисту споживачів, забезпечуючи водночас гнучкість для держав-членів у реалізації вищих стандартів захисту. При цьому автори наголошують на тому, що важливим є не лише формальне впровадження директив у національне законодавство, а й практичні аспекти реалізації споживчих прав, зокрема, забезпечення реальних механізмів судового та позасудового захисту [1].

Герайнт Г. Ховеллс зі співавторами також підкреслюють, що однією з найскладніших проблем у сфері захисту прав споживачів є питання визначення несправедливості договірних умов (*unfair contract terms*). Вони зазначають, що практика Суду Європейського Союзу відіграє визначальну роль у формуванні загальноєвропейських підходів до цієї проблеми, забезпечуючи єдине розуміння стандартів прозорості та справедливості договірних умов [2]. Водночас у науковій праці за редакцією К. Твігг-Флеснера наголошено, що саме поняття несправедливих умов є одним із найскладніших для практичного застосування через відсутність жорстких формальних критеріїв, що часто призводить до неоднакової судової практики в державах – членах ЄС [3].

Питання цифровізації економіки та її впливу на правове регулювання споживчих договорів активно аналізується у працях Г. Г. Ховеллса та ін., а також Р. Шульце та Ф. Цоля. Зокрема, Г. Г. Ховеллс та ін. зазначають, що сучасні тенденції у сфері електронної торгівлі та цифрових послуг висувають нові вимоги до законодавства ЄС у сфері споживчих договорів, включаючи необхідність забезпечення прозорості онлайн-платформ, посилення відповідальності постачальників цифрових послуг, а також гарантування ефективного захисту персональних даних споживачів [2]. Схожої позиції дотримуються Р. Шульце та Ф. Цоль, які додатково наголошують на необхідності комплексного перегляду норм ЄС у контексті адаптації до нових економічних реалій, спричинених технологічним прогресом і новими формами цифрової торгівлі [4]. Українські науковці, аналізуючи питання регулювання споживчих договорів у ЄС, здебільшого зосереджують увагу на перспективах адаптації європейського досвіду в національну правову систему України. Л. А. Валько зазначає, що дедалі більше уваги приділяється сфері споживчих договорів, зокрема в аспектах, які врегульовані Директивами ЄС, але залишаються неурегульованими в Україні. Це свідчить про наявність правових прогалин, що потребують усунення для наближення до *acquis communautaire*. Європейські директиви задають стандарти, які підлягають імплементації на національному рівні, що зумовлює необхідність оновлення українського законодавства. Тому реформа договірного регулювання є ключовою для забезпечення ефективного захисту прав споживачів відповідно до європейських підходів [5]. М. М. Великанова та ін. також вважають, що для ефективної адаптації українського законодавства до стандартів ЄС потрібно провести детальний аналіз відповідних директив та поступово інтегрувати в національну правову систему належні нормативні та інституційні гарантії [6].

Отже, аналіз наукових джерел свідчить, що проблема правового регулювання споживчих договорів у ЄС постійно перебуває в центрі уваги європейських та українських дослідників, які відзначають важливість подальшої гармонізації законодавства, врахування практики Суду Європейського Союзу та необхідність адаптації європейського досвіду для покращення системи захисту прав споживачів як у межах ЄС, так і в Україні.

## **Матеріали та методи**

Проведення цього дослідження включало низку послідовних етапів, що дало змогу здійснити комплексний аналіз правового регулювання споживчих договорів у Європейському Союзі та виявити основні напрями вдосконалення нормативно-правової бази з урахуванням сучасних викликів цифрової економіки. На першому етапі роботи було визначено загальний обсяг і межі

досліджуваної проблематики, окреслено мету, основні завдання дослідження та сформульовано гіпотезу, яка полягає у припущенні, що сучасний стан розвитку цифрової економіки висуває нові виклики до законодавчого регулювання споживчих договорів у ЄС і, відповідно, потребує подальшої модернізації чинних норм.

Другий етап дослідження полягав у системному аналізі теоретико-методологічної бази, до якої увійшли як нормативні акти Європейського Союзу (директиви, регламенти), так і наукові публікації провідних європейських та українських науковців за останні п'ять років. Основним методом на цьому етапі був теоретичний аналіз і синтез, за допомогою якого виявлено базові положення, поняття та підходи, що застосовуються європейською доктриною споживчого права. Крім того, використовувався метод системного аналізу, який дав змогу комплексно розглянути правову регламентацію споживчих договорів як цілісну систему, що ґрунтується на загальних принципах і нормативних приписах ЄС.

Другий етап передбачав застосування порівняльно-правового методу, спрямованого на виявлення особливостей реалізації директив ЄС у сфері захисту прав споживачів у національних правових системах держав-членів. Для цього було здійснено порівняльний аналіз відповідного законодавства окремих держав – членів Європейського Союзу, зокрема Німеччини, Польщі та Франції, що дозволило визначити основні труднощі імплементації та з'ясувати, які чинники впливають на ефективність функціонування європейської системи захисту прав споживачів у національних юрисдикціях. Використання порівняльно-правового методу також сприяло визначенню перспективних напрямків адаптації європейського досвіду для України, яка здійснює поступове наближення свого законодавства до стандартів ЄС у сфері захисту споживчих прав.

Окрему увагу було приділено аналізу судової практики Суду Європейського Союзу, що стало наступним важливим етапом роботи. Тут використовувалися порівняльно-правовий та аналітичний методи, завдяки яким було виявлено ключові рішення Суду ЄС щодо несправедливих договірних умов, інформування споживачів та забезпечення ефективних механізмів захисту прав споживачів. Саме аналіз прецедентних рішень Суду ЄС забезпечив краще розуміння того, як конкретні норми ЄС тлумачаться і застосовуються на практиці, та дозволив сформулювати чіткі рекомендації для подальшого застосування відповідних норм і стандартів у національній правовій системі України.

Крім зазначених методів, використовувався також порівняльно-правовий підхід до аналізу механізмів позасудового захисту прав споживачів, таких

як альтернативне вирішення спорів (ADR) та онлайн-платформа вирішення спорів (ODR). Це дало змогу розкрити особливості та переваги цих механізмів, визначити їхню ефективність на прикладі практики ЄС і сформулювати пропозиції щодо впровадження відповідних моделей в Україні.

Заключний етап дослідження полягав у синтезі отриманих результатів та виробленні наукових рекомендацій щодо подальших напрямків розвитку законодавства Європейського Союзу та перспектив адаптації його стандартів в українське правове поле. На цьому етапі застосовувався метод узагальнення, що дозволив сформулювати ключові висновки та виокремити найбільш перспективні напрями подальших наукових досліджень, пов'язаних із проблематикою споживчих договорів.

Вибір зазначених методів і підходів допоміг в отриманні нових результатів, що мають як теоретичне, так і практичне значення, зокрема, в контексті забезпечення ефективного захисту прав споживачів у Європейському Союзі та їх імплементації в національне законодавство України. Подальші дослідження у цьому напрямку можуть бути скеровані на більш глибокий аналіз практики окремих держав – членів ЄС, розроблення конкретних пропозицій щодо адаптації законодавчих новацій ЄС, а також аналіз ефективності позасудових механізмів вирішення спорів у сфері електронної комерції.

## **Результати та обговорення**

### ***Зміст споживчого договору та його характерні ознаки***

У праві Європейського Союзу споживчий договір традиційно розглядається як правочин, укладений між фізичною особою, котра діє поза межами будь-якої підприємницької або професійної діяльності, та підприємцем (продавцем, виробником, виконавцем робіт чи постачальником послуг) із метою придбання товарів або отримання послуг для власних побутових, особистих чи сімейних потреб. В основу такого визначення покладено концепцію споживача як «слабшої» сторони договірних правовідносин, що зумовлює необхідність надання йому посиленого юридичного захисту. Саме директиви ЄС, зокрема Директива 2011/83/ЄС про права споживачів [7] та Директива 93/13/ЄЕС про несправедливі умови у споживчих договорах [8], формують уніфікований підхід до поняття «споживач», закріплюючи вимогу, щоб така особа користувалася предметом договору винятково з непідприємницькою метою.

Для ефективної ідентифікації споживчого договору та чіткого визначення його правових наслідків у системі регулювання ЄС важливе значення мають характерні ознаки відповідних правочинів. Насамперед споживач

укладає договір для задоволення власних побутових чи особистих потреб, що відмежовує його від суб'єкта господарювання, котрий укладає договір задля отримання прибутку або в межах професійної діяльності. З іншого боку, підприємець, виробник або продавець діє в межах своєї професійної сфери та несе підвищену відповідальність за якість, безпеку та відповідність товарів і послуг домовленим умовам. У праві ЄС особливу увагу приділено обов'язковій умові надання повної та зрозумілої інформації споживачеві: продавець зобов'язаний не лише ідентифікувати себе належним чином і розкрити усі суттєві характеристики товарів чи послуг, а й забезпечити реальну можливість для покупця зрозуміти умови договору, ціну, строки виконання, спосіб доставки, порядок та наслідки розірвання угоди чи відмови від неї. Тож, чітка інформаційна прозорість та заборона несправедливих умов стають критеріями розмежування чесної комерційної практики від такої, що може вводити споживача в оману або утискати його права [2, с. 49].

Захист прав споживачів у межах правової системи Європейського Союзу ґрунтується на ідеї досягнення оптимального балансу між інтересами економічних суб'єктів та необхідністю гарантування високого рівня безпеки й поінформованості кінцевого споживача. У наукових дослідженнях європейського договірного права підкреслюється, що право ЄС сформувалося під впливом потреб внутрішнього ринку, однак поступово набуло яскраво вираженого захисного вектору, спрямованого на охорону прав та законних інтересів саме фізичних осіб, що виступають у ролі споживачів [1; 2; 9].

### ***Нормативне регулювання споживчих договорів у Європейському Союзі***

Регулювання споживчих договорів у правовій системі Європейського Союзу базується на низці нормативно-правових актів, провідне місце серед яких посідають директиви ЄС. Їхньою головною метою є гармонізація національних законодавств держав-членів з метою забезпечення єдиного правового простору, належного захисту споживчих прав, а також сприяння внутрішньому ринку та економічній інтеграції. Основними актами, що визначають зміст, межі та особливості регулювання договірних відносин зі споживачами, є Директива про права споживачів (Directive 2011/83/EU) [7], Директива про несправедливі умови у споживчих договорах (Council Directive 93/13/EEC) [8], а також низка спеціалізованих документів, що визначають відповідальність за дефектну продукцію та умови гарантійних зобов'язань.

Одним із ключових актів, що встановлюють основи захисту прав споживачів у ЄС, є Директива про права споживачів 2011/83/EU (Consumer Rights Directive) [7]. Ця директива містить уніфіковані норми щодо інформування споживачів перед укладенням договору, права споживача на відмову від укла-

деного договору (право відкликання), чітко визначає умови, за яких можливе повернення придбаних товарів та послуг, а також встановлює зобов'язання продавців щодо термінів доставки та способів оплати. У науковій літературі підкреслюється, що ця Директива є ключовим інструментом гармонізації національних законодавств та посилення правової визначеності на споживчому ринку [2; 3]. Особливу увагу Директива приділяє праву споживача на відкликання (відмову від укладеного договору), що є важливим механізмом захисту від недобросовісних або оманливих практик із боку продавців.

Наступною важливою складовою правової системи ЄС є Директива 93/13/ЄЕС про несправедливі умови у споживчих договорах (Unfair Contract Terms Directive) [8]. Вона закріплює правові критерії для оцінки несправедливості договірних умов, визначає наслідки їх застосування (визнання недійсними або такими, що не породжують правових наслідків для споживача), а також встановлює принцип прозорості та справедливості як базовий стандарт поведінки продавця чи виконавця послуг. Як зазначають у своїх дослідженнях Г.-В. Мікліц та Н. Райх, саме завдяки цій директиві був сформований концептуальний підхід, який обмежує свободу сторін щодо визначення умов договору, встановлюючи механізми перевірки на відповідність стандартам справедливості, прозорості та рівності договірних можливостей [1]. Ця Директива відіграє фундаментальну роль у формуванні судової практики Суду Європейського Союзу, який розширив трактування поняття «несправедливі умови», застосовуючи більш широкі критерії для визнання їх недійсними.

Особливе місце серед директив ЄС посідає Директива про відповідальність за дефектну продукцію (Council Directive 85/374/ЄЕС) [10]. Її мета полягає у створенні єдиних стандартів щодо відповідальності виробника за шкоду, спричинену дефектами продукції, незалежно від вини останнього. Відповідно до наукових досліджень [1–3], зазначена Директива є важливим механізмом регулювання якості продукції, що обертається на внутрішньому ринку ЄС. Вона не лише гарантує належний рівень захисту споживача, а й створює умови для підвищення відповідальності виробників та підприємців за відповідність продукції встановленим стандартам якості й безпеки.

Окрім зазначених вище директив, важливими актами є також Директива 2005/29/ЄС про недобросовісну комерційну практику [11], що спрямована на захист споживачів від агресивних чи маніпулятивних методів продажу, та Директива 1999/44/ЄС щодо окремих аспектів продажу споживчих товарів та супутніх гарантій [12], яка визначає умови гарантійних зобов'язань виробників та продавців. Важливе місце також займає Регламент (ЄС)

№ 524/2013 про онлайн-вирішення спорів (ODR) [13], який є ключовим у реалізації ефективних механізмів позасудового захисту прав споживачів, зокрема у сфері електронної комерції. Ці нормативні акти покликані не лише зміцнити загальний рівень захисту споживчих інтересів, а й забезпечити додаткові механізми контролю за дотриманням правових стандартів на внутрішньому ринку ЄС.

Регламент (ЄС) 2016/679 про захист персональних даних (General Data Protection Regulation – GDPR) [14] становить важливий елемент системи захисту прав споживачів, оскільки питання захисту персональних даних нерозривно пов'язане з цифровізацією торгових відносин та зростанням електронної комерції. GDPR регламентує умови збирання, обробки та зберігання персональних даних споживачів, встановлює суворі стандарти прозорості й відповідальності суб'єктів господарювання, а також надає споживачам додаткові права, включно з правом доступу, виправлення, видалення персональних даних та їх перенесення. Науковці, такі як П. Де Герт та В. Папаконстантіну, підкреслюють, що запровадження цього регламенту є відповіддю на виклики сучасної цифрової економіки, в якій персональні дані споживача стали важливим активом, що потребує спеціального правового захисту [15].

Провідну роль у визначенні змісту та практичному застосуванні норм права ЄС про споживчі договори відіграє Суд Європейського Союзу. Рішення Суду ЄС забезпечують однакове тлумачення правових норм, конкретизують положення директив та сприяють гармонізації практики держав-членів. Особливо важливими є рішення Суду ЄС у сфері захисту від несправедливих договірних умов, де Суд встановлює критерії прозорості, добросовісності та балансу договірних інтересів. У науковій праці за редакцією К. Твігг-Флеснера зазначено, що судова практика ЄС суттєво впливає на національні судові системи, забезпечуючи єдиний правовий простір захисту прав споживачів і, таким чином, зміцнюючи загальний рівень довіри споживачів до внутрішнього ринку Європейського Союзу [3, с. 342].

Правове регулювання споживчих договорів у Європейському Союзі побудоване на концепції, згідно з якою споживач, як менш інформована та юридично слабша сторона правочину, потребує посиленого захисту своїх прав та інтересів. У цьому зв'язку одним із ключових аспектів законодавства ЄС є визначення спеціальних правових вимог до змісту споживчих договорів, що формуються з огляду на необхідність забезпечення прозорості, справедливості та передбачуваності відносин між споживачами та підприємцями (продавцями, виробниками, виконавцями) [3, с. 265].

Зокрема, ЄС встановлює низку обов'язкових умов інформування споживача перед укладенням договору. Згідно зі ст. 6 Директиви 2011/83/EU (Consumer Rights Directive), підприємці зобов'язані надати споживачам чітку, повну, зрозумілу та недвозначну інформацію щодо ключових характеристик товарів або послуг, ціни (включно із податками та зборами), способів і строків доставки, гарантійних умов, а також процедури повернення чи відмови від товарів і послуг [10]. Як зазначають Г.-В. Мікліц та Н. Райх, належне інформування споживача є не лише правовою гарантією, а й необхідною передумовою для формування його усвідомленого й раціонального вибору. Недотримання підприємцем цієї вимоги може бути підставою для визнання договору недійсним або для застосування санкцій за порушення правил добросовісної конкуренції на внутрішньому ринку ЄС [1, с. 771].

Іншим важливим аспектом є умови реалізації права споживача на відмову від договору, відомого також як право на відкликання. Відповідно до ст. 9 згаданої Директиви 2011/83/EU, споживач має безумовне право відмовитися від укладеного дистанційного або укладеного поза приміщенням договору протягом 14 календарних днів без пояснення причин свого рішення [7]. Це положення детально регламентує умови повернення товару, строки та порядок повернення коштів споживачу. Право на відкликання розглядається як засіб забезпечення реальної свободи вибору споживача та істотно обмежує ризики зловживань із боку продавців у дистанційних або електронних формах торгівлі [3, с. 367].

Не менш принциповим у правовому регулюванні ЄС є заборона включення до споживчих договорів несправедливих умов. Директива 93/13/ЄЕС про несправедливі умови у споживчих договорах передбачає критерії визначення несправедливості умов, серед яких – значний дисбаланс договірних прав та обов'язків сторін на шкоду споживачеві, непрозорість, двозначність формулювань тощо [8]. Судова практика Суду ЄС, як зазначають Г. Г. Ховеллс та ін., неодноразово наголошувала, що несправедливі умови є недійсними, тому не породжують жодних юридичних наслідків для споживача. Це має не лише охоронну функцію, а й превентивний ефект щодо недобросовісної практики підприємців на ринку [2, с. 178].

Важливо також наголосити на ролі обмежень та заборони включення певних категорій договірних умов у споживчі договори. Зокрема, умови, що звільняють продавця від відповідальності за дефекти або суттєво обмежують його гарантійні зобов'язання, зазвичай визнаються несправедливими й такими, що порушують фундаментальні права споживача. У цьому контексті ЄС додатково регулює умови надання гарантій та відповідальності виробни-

ків за дефектну продукцію, встановлюючи мінімальні строки гарантійних зобов'язань та презумпцію відповідальності виробника (Директива 1999/44/ЄС про продаж споживчих товарів та гарантії, Директива 85/374/ЄЕС про відповідальність за дефектну продукцію) [12]. Як зазначають Г. Г. Ховеллс та ін. і Р. Шульце та Ф. Цоль, такі директиви забезпечують високий рівень довіри споживачів до ринку, встановлюючи чітку відповідальність за якість товарів і створюючи механізми оперативного поновлення порушених споживчих прав [2, с. 127; 4, с. 154].

### ***Регулювання несправедливих договірних умов***

Особливу увагу в нормативній моделі захисту прав споживачів у Європейському Союзі приділено регулюванню несправедливих договірних умов, які створюють суттєвий дисбаланс у договірних правах та обов'язках на шкоду інтересам споживача. На рівні права ЄС фундаментальним актом у цій сфері є Директива 93/13/ЄЕС (Unfair Contract Terms Directive) [8], яка заклала правові критерії оцінки справедливості та обґрунтованості договірних положень. Згідно з цією Директивою, умова договору визнається несправедливою, якщо, всупереч принципу добросовісності, вона створює значний дисбаланс у правах та обов'язках сторін на шкоду споживача (ст. 3 Директиви 93/13/ЄЕС) [8]. Як зазначають європейські науковці, зокрема Г. Г. Ховеллс та ін. [2, с. 278], Г.-В. Мікліц та Н. Райх [1, с. 772], концепція «несправедливості» договірних умов є гнучкою та включає не лише формальний, а й змістовний (матеріальний) аналіз договірних положень з урахуванням конкретних обставин укладання та виконання договору. Подібні висновки роблять і українські дослідники у сфері захисту прав споживачів, зокрема, В. В. Поєдинок наголошує, що захист від несправедливих умов має охоплювати всі непогоджені індивідуально положення договору, незалежно від того, чи є вони типовими, чи застосовуються одноразово. Така умова вважається несправедливою, якщо порушує принцип добросовісності та призводить до суттєвого дисбалансу між правами і обов'язками сторін. Критерії оцінки несправедливості мають бути єдиними для споживчих і господарських договорів [16, с. 29].

У разі визнання умови договору несправедливою законодавством ЄС передбачаються певні юридичні наслідки, що суттєво впливають на обсяг прав та обов'язків сторін. Відповідно до ст. 6 Директиви 93/13/ЄЕС, несправедливі умови не мають юридичної сили для споживача, тобто визнаються недійсними з моменту їх включення в договір [8]. Водночас така умова, будучи визнаною несправедливою, не зумовлює автоматичної недійсності всього договору, якщо він може діяти без цієї умови. Метою такого підходу

є запобігання несправедливості не лише в конкретному договорі, а й формування єдиних стандартів чесної комерційної практики на внутрішньому ринку ЄС [3, с. 367]. На думку І. М. Гаргат, у споживчих договорах може передбачатися можливість відокремлення несправедливої умови від решти договору – так зване положення про роздільність, поширене в практиці країн ЄС. Допускається визначення механізму заміни такої умови, зокрема шляхом подальших переговорів або включення альтернативного положення. Водночас несправедлива умова не повинна впливати на права споживача з моменту укладення договору, а загальна дія договору не може залежати від дискреції підприємця [17, с. 150].

У процесі реалізації норм щодо несправедливих договірних умов визначальною є роль практики Суду Європейського Союзу, яка істотно впливає на формування підходів у національному правозастосуванні. У рішеннях Суду ЄС, наприклад, у справах *Océano Grupo Editorial SA v Rocio Murciano Quintero* (C-240/98) [18], *Mohamed Aziz v Caixa d'Estalvis de Catalunya* (C-415/11) [19] та *Banco Espacol de Crédito SA v Joaquín Calderín Camino* (C-618/10) [20], закріплено ключові критерії визначення несправедливості умов, а також роз'яснено обсяг та порядок судового контролю за дотриманням справедливості у споживчих договорах. Як зазначають Г. Г. Ховеллс та ін., практика Суду ЄС сформулювала чіткі критерії оцінки несправедливості умов та зміцнила принцип обов'язкового врахування інтересів споживачів під час укладання договорів на внутрішньому ринку [2, с. 189].

Практика Суду ЄС має значний вплив не лише на правозастосування в державах – членах ЄС, а й на розвиток національного права в Україні, яка здійснює процес імплементації норм європейського права у сфері захисту споживчих прав. Врахування підходів Суду ЄС при вдосконаленні законодавства про споживчі договори в Україні сприяє підвищенню рівня споживчої довіри та забезпеченню ефективного правового захисту.

### ***Механізм позасудового захисту прав споживачів***

Одним із важливих компонентів ефективної системи захисту прав споживачів у Європейському Союзі є наявність альтернативних (позасудових) механізмів вирішення спорів, що дозволяють оперативно та доступно для споживачів розв'язувати конфліктні ситуації з підприємцями. Як свідчать дослідження європейських вчених [2; 3] та українських науковців [21], ефективний захист прав споживачів неможливий без розвитку гнучких та швидких механізмів позасудового вирішення спорів, оскільки традиційні судові процедури є тривалими, складними та фінансово витратними, що обмежує можливості реального захисту інтересів споживачів.

Важливим напрямом розвитку системи позасудового захисту прав споживачів є альтернативне вирішення спорів (*Alternative Dispute Resolution – ADR*). ADR у країнах Європейського Союзу охоплює низку методів, таких як медіація, примирення, арбітражні процедури, що дозволяють сторонам швидко, ефективно та з меншими витратами вирішити конфлікт, не звертаючись до суду [22]. Відповідно до Директиви ЄС 2013/11/EU про альтернативне вирішення споживчих спорів, держави-члени зобов'язані створити належні умови для функціонування механізмів ADR, забезпечуючи їх доступність, незалежність, прозорість, справедливість та ефективність [22].

Специфічним видом альтернативного вирішення спорів, що набув широкого застосування в ЄС, є онлайн-платформа для вирішення спорів (*Online Dispute Resolution – ODR*). Ця платформа створена відповідно до Регламенту ЄС № 524/2013 та призначена для оперативного вирішення спорів, що виникають під час укладання й виконання дистанційних договорів купівлі-продажу товарів і послуг між споживачами та підприємцями. ODR дозволяє споживачам подавати скарги онлайн, а підприємцям – вирішувати конфлікти за допомогою акредитованих ADR-органів без необхідності фізичного відвідування установи чи суду [13]. Використання ODR суттєво знижує витрати на вирішення спорів, зменшує тривалість розгляду скарг та сприяє створенню сприятливого клімату для розвитку транскордонної електронної торгівлі у ЄС [3, с. 378]. М. В. Плотнікова та О. А. Швагер наголошують, що для України актуальним питанням є запозичення досвіду роботи онлайн-платформ для вирішення спорів, особливо з огляду на безпекову ситуацію та можливість доступу до правосуддя в деяких регіонах країни [21, с. 102].

Не менш важливу роль у позасудовому захисті прав споживачів відіграють національні органи захисту прав споживачів, що функціонують у кожній державі – члені ЄС. Такі органи мають широкі повноваження щодо розгляду скарг споживачів, проведення перевірок підприємств, накладення санкцій за порушення норм законодавства про захист прав споживачів, а також проведення інформаційно-просвітницької роботи серед населення щодо їхніх прав та механізмів захисту. На думку європейських дослідників, таких як Г.-В. Мікліц та Н. Райх, ефективність таких органів залежить від їхньої реальної незалежності, достатності ресурсів та активності у співпраці з аналогічними структурами інших країн – членів ЄС [1, с. 775].

### ***Гармонізація та модернізація законодавства держав – членів ЄС у сфері захисту прав споживачів***

Імплементація директив Європейського Союзу у сфері захисту прав споживачів передбачає гармонізацію національних правових систем держав-членів,

однак практика їх реалізації свідчить про наявність певних особливостей та відмінностей, зумовлених історичними, економічними, соціальними та культурними чинниками. Як зазначають європейські науковці, зокрема Г. Г. Ховеллс та ін., процес гармонізації не є одномоментним і потребує значних зусиль для подолання наявних розбіжностей у підходах до забезпечення прав споживачів на національному рівні [2, с. 227]. В українській правовій науці цю проблематику аналізували такі автори, як Л. А. Валько [5], М. М. Великанова та ін. [6], підкреслюючи необхідність уважного вивчення європейського досвіду для уникнення подібних складнощів у майбутній євроінтеграції України.

У процесі гармонізації законодавства держав – членів ЄС у сфері захисту споживачів встановлюються єдині мінімальні вимоги, що мають бути реалізовані всіма державами-членами. Водночас держави-члени залишають за собою право запроваджувати більш суворі стандарти захисту прав споживачів, що зумовлює наявність певних відмінностей у рівнях та механізмах захисту у різних країнах ЄС. Такі відмінності можуть стосуватися строків та процедур реалізації права на відкликання, особливостей гарантійних зобов'язань, критеріїв оцінки несправедливості договірних умов тощо. На думку авторів *Research Handbook on EU Consumer and Contract Law* за редакцією К. Твігг-Флеснера, це створює певні складнощі для підприємців, які ведуть транскордонну діяльність, та вимагає додаткових зусиль із боку інституцій ЄС для подальшого наближення стандартів [3, с. 413].

Поряд із загальними досягненнями у сфері захисту прав споживачів держави – члени ЄС стикаються з практичними проблемами імплементації директив, які можуть бути зумовлені відмінностями в національних правових системах, недостатнім досвідом застосування нових стандартів або ж недостатньою інституційною спроможністю національних органів. У науковій літературі, зокрема у праці Г.-В. Мікліца та Ф. Райха, наголошується, що одна з найсерйозніших проблем – це неоднакове трактування ключових положень директив у різних юрисдикціях. Це призводить до неоднорідної судової практики, яка може суттєво розрізнятися навіть у межах ЄС, негативно впливаючи на правову визначеність та очікування споживачів щодо рівня захисту їхніх прав [1, с. 776].

Значну роль у подоланні вказаних труднощів відіграє співпраця між національними органами та інституціями ЄС. Європейська Комісія, національні органи захисту прав споживачів, а також Суд ЄС активно взаємодіють у сфері гармонізації підходів до правозастосування, проведення моніторингу відповідності національного законодавства нормам ЄС, виявлення та усу-

нення перешкод на шляху до повноцінної реалізації директив. Законодавство Європейського Союзу у сфері споживчих договорів, незважаючи на високий рівень розвитку та значні досягнення в гармонізації стандартів захисту прав споживачів, сьогодні стикається із низкою викликів, пов'язаних передусім із швидкими темпами цифровізації економіки та зміною характеру взаємодії між споживачами і підприємцями [1, с. 777].

Одним із найсерйозніших викликів, з якими сьогодні стикається право ЄС про споживчі договори, є бурхливий розвиток цифрової економіки, зокрема електронної комерції та цифрових послуг. Відповідно до досліджень європейських науковців [2; 3] та українських дослідників [23], активне поширення онлайн-продажів, цифрових платформ та нових форм взаємодії між підприємцями й споживачами потребує оновлення традиційних підходів до визначення споживчих прав, обов'язків продавців та умов відповідальності. Особливої уваги заслуговують питання захисту персональних даних споживачів, права на відкликання у сфері цифрових товарів та послуг, прозорість умов укладення договорів в електронній формі, а також відповідальність онлайн-платформ за дії третіх осіб.

З огляду на зазначені виклики Європейська Комісія активно працює над пропозиціями щодо модернізації законодавства у сфері захисту прав споживачів. У наукових працях європейських вчених зазначається, що наявна нормативно-правова база ЄС потребує комплексного оновлення та адаптації до умов нових форм споживчих відносин. Так, серед останніх ініціатив Європейської Комісії слід виокремити пропозиції щодо перегляду Директиви про права споживачів з метою врахування особливостей цифрових послуг, посилення контролю за прозорістю та справедливістю договірних умов, а також уточнення відповідальності цифрових платформ та інших цифрових посередників [9, с. 244].

Перспективними напрямками подальшої гармонізації законодавства ЄС у сфері споживчих договорів є створення більш однорідного правового простору шляхом уніфікації не тільки матеріальних норм, а й процедурних аспектів захисту прав споживачів. На думку таких європейських вчених, як К. Твігг-Флеснер та ін., для ефективнішого функціонування внутрішнього ринку ЄС потрібно забезпечити не лише єдині стандарти прав споживачів, а й однакові механізми їх реалізації у судовому та позасудовому порядку. Це може передбачати подальше розширення застосування онлайн-механізмів вирішення спорів (ODR), посилення співпраці між національними органами та європейськими інституціями, а також формування єдиного підходу до застосування санкцій за порушення прав споживачів у межах ЄС [3, с. 471].

Отже, подальший розвиток законодавства ЄС про споживчі договори має бути орієнтований на вирішення сучасних проблем цифровізації економіки, оновлення нормативно-правової бази відповідно до нових економічних реалій та посилення співпраці між державами-членами й інституціями ЄС. Це сприятиме підвищенню ефективності захисту прав споживачів, розвитку транскордонної торгівлі та зміцненню єдиного європейського ринку. Українським законодавцям і дослідникам доцільно активно використовувати зазначений досвід для вдосконалення національного законодавства, орієнтуючись на перспективні моделі європейського правового регулювання.

## **Висновки**

Правове регулювання споживчих договорів у Європейському Союзі є результатом системного та послідовного розвитку нормативно-правової бази, яка формує комплексні механізми захисту споживачів та забезпечує високий рівень довіри до внутрішнього ринку ЄС. Дослідження засвідчує, що ключовими принципами такого регулювання є гармонізація національних законодавств, належне інформування споживачів, гарантії якості та безпечності товарів і послуг, а також доступність ефективних механізмів судового й позасудового захисту прав споживачів. Провідну роль у регулюванні споживчих договорів відіграють такі нормативні акти ЄС, як Директива про права споживачів (2011/83/EU), Директива про несправедливі умови (93/13/ЄЕС) та Директива про відповідальність за дефектну продукцію (85/374/ЄЕС). Водночас судова практика Суду ЄС забезпечує єдине тлумачення цих норм та сприяє формуванню спільних стандартів їх застосування державами – членами ЄС, що позитивно впливає на якість правового регулювання у цій сфері. Проте сучасні виклики, пов'язані з цифровізацією економіки, зокрема стрімким розвитком електронної комерції, вимагають подальшої модернізації правових норм та адаптації їх до нових умов цифрового середовища. У зв'язку з цим Європейська Комісія пропонує низку законодавчих ініціатив, які покликані модернізувати та розширити захист споживачів у сфері цифрових послуг.

Досвід ЄС у регулюванні споживчих договорів є надзвичайно актуальним для України, яка перебуває у процесі реформування власного законодавства відповідно до європейських стандартів. Тому подальше вивчення й аналіз зазначених аспектів сприятимуть ефективній імплементації європейських норм у національну правову систему та покращенню практики захисту споживчих прав в Україні.

## **Список використаних джерел**

- [1] Micklitz H.-W., Reich N. The Court and Sleeping Beauty: The Revival of the Unfair Contract Terms Directive (UCTD). *Common Market Law Review*. 2014. Vol. 51, no. 3. P. 771-808.

- [2] Howells G., Twigg-Flesner C., Wilhelmsson T. Rethinking EU Consumer Law. Oxford : Taylor & Francis, 2017. 356 p.
- [3] Research Handbook on EU Consumer and Contract Law / ed. by C. Twigg-Flesner. Edward Elgar Publishing, 2016. 608 p.
- [4] Schulze R., Zoll F. European Contract Law. Bloomsbury Academic, 2018. 320 p.
- [5] Валько Л. А. Гармонізація законодавства України та ЄС у сфері захисту прав споживачів цифрових послуг. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія: Право*. 2024. Вип. 86. Ч. 2. С. 44–50. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.2.7>.
- [6] Великанова М. М., Атаманчук Н. І., Томкіна О. О. Гармонізація законодавства України про захист прав споживачів з правом Європейського Союзу: аналіз законодавчих ініціатив. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2023. Т. 30, № 1. С. 190–212. <https://doi.org/10.31359/1993-0909-2023-30-1-190>.
- [7] Directive 2011/83/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2011 on consumer rights, amending Council Directive 93/13/EEC and Directive 1999/44/EC of the European Parliament and of the Council and repealing Council Directive 85/577/EEC and Directive 97/7/EC of the European Parliament and of the Council Text with EEA relevance *Official Journal of the European Union*. 22.11.2011. L 304. P. 64-88. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32011L0083> (last accessed: 05.08.2025).
- [8] Council Directive 93/13/EEC of 5 April 1993 on unfair terms in consumer contracts. *Official Journal of the European Communities*. 21.04.1993. L 95. P. 29-34. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/1993/13/oj> (last accessed: 05.08.2025).
- [9] Weatherill S. EU Consumer Law and Policy. Edward Elgar Publishing, 2013. 352 p.
- [10] Council Directive 85/374/EEC of 25 July 1985 on the approximation of the laws, regulations and administrative provisions of the Member States concerning liability for defective products. *Official Journal of the European Communities*. 07.08.1985. L 210. P. 0029-0033. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/1985/374/oj> (last accessed: 04.08.2025).
- [11] Directive 2005/29/EC of the European Parliament and of the Council of 11 May 2005 concerning unfair business-to-consumer commercial practices in the internal market and amending Council Directive 84/450/EEC, Directives 97/7/EC, 98/27/EC and 2002/65/EC of the European Parliament and of the Council and Regulation (EC) No 2006/2004 of the European Parliament and of the Council. *Official Journal of the European Union*. 11.06.2005. L 149. P. 22–39. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32005L0029> (last accessed: 03.08.2025).
- [12] Directive 1999/44/EC of the European Parliament and of the Council of 25 May 1999 on certain aspects of the sale of consumer goods and associated guarantees. *Official Journal of the European Communities*. 07.07.1999. L 171. P. 0012-0016. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/1999/44/oj> (last accessed: 04.08.2025).
- [13] Regulation (EU) No 524/2013 of the European Parliament and of the Council of 21 May 2013 on online dispute resolution for consumer disputes and amending Regulation (EC) No 2006/2004 and Directive 2009/22/EC (Regulation on consumer ODR). *Official Journal of the European Union*. 18.06.2013. L 165. P. 1-12. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32013R0524> (last accessed: 04.08.2025).

- [14] Regulation (EU) 2016/679 (General Data Protection Regulation) of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation). *Official Journal of the European Union*. 04.05.2016. L 119. P. 1–88. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/679/oj> (last accessed: 05.08.2025).
- [15] De Hert P., Papakonstantinou V. The new General Data Protection Regulation: Still a Sound System for the Protection of Individuals? *Computer Law & Security Review*. 2016. Vol. 32(2). P. 179–194. <https://doi.org/10.1016/j.clsr.2016.02.006>.
- [16] Поєдинок В. В. Несправедливі умови в господарських договорах. *Економіка та право*. 2019. № 4 (55). С. 24–31. <https://doi.org/10.15407/econlaw.2019.04.024>.
- [17] Гаргат І. М. Несправедливі умови в договорах за участю споживачів. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія: Право*. 2023. Т. 1, № 76. С. 147–152. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.76.1.22>.
- [18] Judgment of the Court. Océano Grupo Editorial SA v Rociy Murciano Quintero (C-240/98) and Salvat Editores SA v José M. Sánchez Alcyn Prades (C-241/98), José Luis Copano Badillo (C-242/98), Mohammed Berroane (C-243/98) and Emilio Vicas Feliú (C-244/98). Joined cases C-240/98 to C-244/98. *Official Journal of the European Union*. 27.07.2000. ECLI:EU:C:2000:346. URL: <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-240/98> (last accessed: 05.08.2025).
- [19] Judgment of the Court (First Chamber). Mohamed Aziz v Caixa d'Estalvis de Catalunya, Tarragona i Manresa (Catalunyacaixa). Case C-415/11. *Official Journal of the European Union*. 14.03.2013. ECLI:EU:C:2013:164. URL: <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-415/11> (last accessed: 05.08.2025).
- [20] Judgment of the Court (First Chamber). Banco Espacol de Crédito SA v Joaquín Calderyn Camino. Case C-618/10. *Official Journal of the European Union*. 14.07.2012. ECLI:EU:C:2012:349. URL: <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-618/10> (last accessed: 04.08.2025).
- [21] Плотнікова М. В., Швагер О. А. Позасудові способи захисту прав споживачів фінансових послуг: адаптація українського законодавства до права Європейського Союзу. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 4. Ч. 3. С. 102–110. <https://doi.org/10.32850/sulj.2022.4.3.18>.
- [22] European Consumer Centre Network – ECC Net. URL: [https://commission.europa.eu/live-work-travel-eu/consumer-rights-and-complaints/resolve-your-consumer-complaint/european-consumer-centres-network-ecc-net\\_en](https://commission.europa.eu/live-work-travel-eu/consumer-rights-and-complaints/resolve-your-consumer-complaint/european-consumer-centres-network-ecc-net_en) (last accessed: 03.08.2025).
- [23] Пристай Р., Яворська І. Захист прав споживачів при укладенні електронних договорів в рамках Європейського Союзу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2022. Т. 2, № 74. С. 255–261. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.74.77>.

## References

- [1] Micklitz, H.-W., & Reich, N. (2014). The Court and Sleeping Beauty: The Revival of the Unfair Contract Terms Directive (UCTD). *Common Market Law Review*, 51(3), 771-808.
- [2] Howells, G., Twigg-Flesner, C., & Wilhelmsson, T. (2017). *Rethinking EU Consumer Law*. Oxford: Taylor & Francis.

- [3] Twigg-Flesner, C. (Ed.). (2016). *Research Handbook on EU Consumer and Contract Law*. Edward Elgar Publishing.
- [4] Schulze, R., & Zoll, F. (2018). *European Contract Law*. Bloomsbury Academic.
- [5] Valko, L.A. (2024). The Harmonization of ukrainian and EU legislation in the field of consumer rights protection for digital services. *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: Law*, 86(2), 44-50. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.2.7>.
- [6] Velykanova, M.M., Atamanchuk, N.I., & Tomkina O.O. (2023). Harmonization of the Legislation of Ukraine on The Protection of Consumer Rights With the Law of The European Union: Analysis of Legislative Initiatives. *Bulletin of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 30(1), 190-212. <https://doi.org/10.31359/1993-0909-2023-30-1-190>.
- [7] Directive 2011/83/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2011 on consumer rights, amending Council Directive 93/13/EEC and Directive 1999/44/EC of the European Parliament and of the Council and repealing Council Directive 85/577/EEC and Directive 97/7/EC of the European Parliament and of the Council Text with EEA relevance. (2011). *Official Journal of the European Union*, 304, 64-88. Retrieved from: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32011L0083>.
- [8] Council Directive 93/13/EEC of 5 April 1993 on unfair terms in consumer contracts (1993). *Official Journal of the European Communities*, 95, 29-34. Retrieved from: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/1993/13/oj>.
- [9] Weatherill, S. (2013). *EU Consumer Law and Policy*. Edward Elgar Publishing.
- [10] Council Directive 85/374/EEC of 25 July 1985 on the approximation of the laws, regulations and administrative provisions of the Member States concerning liability for defective products. (1985). *Official Journal of the European Communities*, 210, 0029-0033. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/1985/374/oj>.
- [11] Directive 2005/29/EC of the European Parliament and of the Council of 11 May 2005 concerning unfair business-to-consumer commercial practices in the internal market and amending Council Directive 84/450/EEC, Directives 97/7/EC, 98/27/EC and 2002/65/EC of the European Parliament and of the Council and Regulation (EC) No 2006/2004 of the European Parliament and of the Council. (2005). *Official Journal of the European Union*, 149, 22-39. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32005L0029>.
- [12] Directive 1999/44/EC of the European Parliament and of the Council of 25 May 1999 on certain aspects of the sale of consumer goods and associated guarantees. (1999). *Official Journal of the European Communities*, 171, 0012-0016. Retrieved from: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/1999/44/oj>.
- [13] Regulation (EU) No 524/2013 of the European Parliament and of the Council of 21 May 2013 on online dispute resolution for consumer disputes and amending Regulation (EC) No 2006/2004 and Directive 2009/22/EC (Regulation on consumer ODR). (2013). *Official Journal of the European Union*, 165, 1-12. Retrieved from: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32013R0524>.
- [14] Regulation (EU) 2016/679 (General Data Protection Regulation) of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons

- with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation). (2016). *Official Journal of the European Union*, 119, 1-88. Retrieved from: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/679/oj>.
- [15] De Hert P., & Papakonstantinou V. (2016). The new General Data Protection Regulation: Still a Sound System for the Protection of Individuals? *Computer Law & Security Review*, 32(2), 179-194. <https://doi.org/10.1016/j.clsr.2016.02.006>.
- [16] Poiedynok, V.V. (2019). Unfair terms in business contracts. *Economics and Law*, 4(55), 24-31. <https://doi.org/10.15407/econlaw.2019.04.024>.
- [17] Hargat, I.M. (2023). Unfair terms in contracts involving consumers. *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: Law*, 1(76), 147-152. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.76.1.22>.
- [18] Judgment of the Court. Océano Grupo Editorial SA v Rocío Murciano Quintero (C-240/98) and Salvat Editores SA v José M. Sánchez Alcyn Prades (C-241/98), José Luis Copano Badillo (C-242/98), Mohammed Berroane (C-243/98) and Emilio Vicas Feliú (C-244/98). Joined cases C-240/98 to C-244/98. (2000). *Official Journal of the European Union*, ECLI:EU:C:2000:346. Retrieved from <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-240/98>.
- [19] Judgment of the Court (First Chamber). Mohamed Aziz v Caixa d'Estalvis de Catalunya, Tarragona i Manresa (Catalunyacaixa). Case C-415/11. (2013). *Official Journal of the European Union*, ECLI:EU:C:2013:164. Retrieved from <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-415/11>.
- [20] Judgment of the Court (First Chamber). Banco Espacol de Crédito SA v Joaquín Calderín Camino. Case C-618/10. (2012). *Official Journal of the European Union*, ECLI:EU:C:2012:349. Retrieved from <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-618/10>.
- [21] Plotnikova, M.V., & Shvaher, O.A. (2022). Extrajudicial ways of protecting the rights of consumers of financial services: adaptation of Ukrainian legislation to the law of the European Union. *Southern Ukrainian Legal Journal*, 4(3), 102-110. <https://doi.org/10.32850/sulj.2022.4.3.18>.
- [22] European Consumer Centre Network – ECC Net. (n.d.). Retrieved from [https://commission.europa.eu/live-work-travel-eu/consumer-rights-and-complaints/resolve-your-consumer-complaint/european-consumer-centres-network-ecc-net\\_en](https://commission.europa.eu/live-work-travel-eu/consumer-rights-and-complaints/resolve-your-consumer-complaint/european-consumer-centres-network-ecc-net_en).
- [23] Prystai, R., & Yavorska, I. (2022). Consumer rights protection in digital contracts within the framework of the European Union. *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: Law*, 2(74), 255-261. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.74.77>.

**Алевтина Геннадіївна Бірюкова**

докторка юридичних наук, доцентка  
доцентка кафедри цивільно-правової політики,  
права інтелектуальної власності та інновацій  
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого  
61024, вул. Григорія Сковороди 77, Харків, Україна  
e-mail: a.g.biryukova@nlu.edu.ua  
ORCID 0000-0002-2786-543X

**Ганна В'ячеславівна Колісникова**

кандидатка юридичних наук, доцентка  
доцентка кафедри цивільно-правової політики,  
права інтелектуальної власності та інновацій  
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого  
61024, вул. Григорія Сковороди 77, Харків, Україна  
e-mail: g.v.kolisnykova@nlu.edu.ua  
ORCID 0000-0002-9309-4282

**Alevtyna G. Biryukova**

Doctor of Law, Associate Professor  
Associate Professor of the Department of Civil Legal Policy,  
Intellectual Property Law and Innovations  
Yaroslav Mudryi National Law University  
61024, 77 Hryhoriia Skovorody Str., Kharkiv, Ukraine  
e-mail: a.g.biryukova@nlu.edu.ua  
ORCID 0000-0002-2786-543X

**Hanna V. Kolisnykova**

Ph.D. in Law, Associate Professor  
Associate Professor of the Department of Civil Legal Policy,  
Intellectual Property Law and Innovations  
Yaroslav Mudryi National Law University  
61024, 77 Hryhoriia Skovorody Str., Kharkiv, Ukraine  
e-mail: g.v.kolisnykova@nlu.edu.ua  
ORCID 0000-0002-9309-4282

**Рекомендоване цитування:** Бірюкова А. Г., Колісникова Г. В. Правове регулювання споживчих договорів у Європейському Союзі. *Проблеми законності*. 2025. Вип. 170. С. 119–140. <https://doi.org/10.21564/2414-990X.170.326321>.

**Suggested Citation:** Biryukova, A.G., & Kolisnykova, H.V. (2025). Legal Regulation of Consumer Contracts in the European Union. *Problems of Legality*, 170, 119-140. <https://doi.org/10.21564/2414-990X.170.326321>.

Статтю подано / Submitted: 10.08.2025  
Доопрацьовано / Revised: 12.09.2025  
Схвалено до друку / Accepted: 29.09.2025  
Опубліковано / Published: 30.09.2025